

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 18. julija 2017 *

„Predhodno odločanje – Prosto gibanje delavcev – Načelo prepovedi diskriminacije –
Volitve predstavnikov delavcev v nadzorni svet družbe – Nacionalna ureditev, ki omejuje pravico voliti
in biti voljen na delavce družb s sedežem na nacionalnem ozemlju“

V zadevi C-566/15,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo
Kammergericht (višje deželno sodišče v Berlinu, Nemčija) z odločbo z dne 16. oktobra 2015, ki je na
Sodišče prispela 3. novembra 2015, v postopku

Konrad Erzberger

proti

TUI AG,

ob udeležbi

Vereinigung Cockpit eV,

Betriebsrat der TUI AG/TUI Group Services GmbH,

Frank Jakobi,

Andreas Barczewski,

Peter Bremme,

Dierk Hirschel,

Michael Pönipp,

Wilfried H. Rau,

Carola Schwirn,

Anette Stempel,

Ortwin Strubelt,

Marcell Witt,

* Jezik postopka: nemščina.

Wolfgang Flintermann,

Stefan Weinhofer,

ver.di – Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi K. Lenaerts, predsednik, A. Tizzano, podpredsednik, R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič in J. L. da Cruz Vilaça, predsedniki senatov, A. Borg Barthet, J. Malenovský, E. Levits (poročevalec), J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, C. Vajda, S. Rodin in F. Biltgen, sodniki,

generalni pravobranilec: H. Saugmandsgaard Øe,

sodni tajnik: K. Malacek, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 24. januarja 2017,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za K. Erzbergerja J. Brandhoff, C. Behme in S. Richter, Rechtsanwälte,
- za TUI AG C. Arnold in M. Arnold, odvetnika,
- za Vereinigung Cockpit eV M. Fischer, odvetnica,
- za Betriebsrat der TUI AG/TUI Group Services GmbH in druge M. Schmidt, odvetnica,
- za nemško vlado J. Möller in T. Henze, agenta,
- za francosko vlado R. Coesme, agent,
- za luksemburško vlado P. Kinsch, odvetnik,
- za nizozemsko vlado H. Stergiou, agentka,
- za avstrijsko vlado G. Eberhard, agent,
- za Evropsko komisijo M. Kellerbauer in D. Martin, agenta,
- za Nadzorni organ Efte M. Moustakali in C. Zatschler, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 4. maja 2017

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanašata na razlago členov 18 in 45 PDEU.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med Konradom Erzbergerjem in družbo **TUI AG** s sedežem v Nemčiji, katere delničar je, v zvezi s sestavo nadzornega sveta te družbe, natančneje glede pravice voliti in biti voljen na volitvah predstavnikov delavcev v ta nadzorni svet.

Pravni okvir

- 3 Člen 96 Aktiengesetz (zakon o delniških družbah) z dne 6. septembra 1965 (BGBL. 1965 I, str. 1089) določa:

„(1) Nadzorni svet sestavljajo

v družbah, za katere velja zakon o soupravljanju zaposlenih, člani, ki predstavljajo delničarje, in člani, ki predstavljajo delavce,

[...]

V drugih družbah člani, ki predstavljajo le delničarje.

[...]“

- 4 Gesetz über die Mitbestimmung der Arbeitnehmer (zakon o soodločanju delavcev) z dne 4. maja 1976 (BGBL. 1976 I, str. 1153, v nadaljevanju: MitbestG) v členu 1, naslovljenem „Upoštevna podjetja“, določa:

„(1) V podjetjih

1. ki so ustanovljena v obliki delniške družbe, komanditne delniške družbe, družbe z omejeno odgovornostjo ali zadruga in

2. ki običajno zaposlujejo več kot 2000 oseb,

imajo delavci pravico do soodločanja v skladu s tem zakonom.

[...]“

- 5 Člen 3(1), točka 1, MitbestG določa:

„Za delavce v smislu tega zakona štejejo

1. osebe, določene v členu 5(1) zakona o organizaciji podjetja [...]“

- 6 Člen 5(1), prvi stavek, MitbestG določa:

„Kadar ima [...] podjetje prevladujoč položaj znotraj koncerna [...], se delavci koncernskega podjetja za namene uporabe tega zakona enačijo z delavci podjetja s prevladujočim položajem [...]“.

- 7 Člen 7 MitbestG določa:

„(1) Nadzorni svet podjetja,

[...]

3. ki ima običajno več kot 20.000 delavcev, sestavlja 10 članov, ki predstavljajo delničarje, in 10 članov, ki predstavljajo delavce.

[...]

(2) Med člani nadzornega sveta, ki predstavljajo delavce, mora biti

[...]

3. v nadzornem svetu, ki ima 10 predstavnikov delavcev, sedem delavcev podjetja in trije predstavniki sindikatov.

[...]“

8 Člen 10 MitbestG določa:

„(1) Delavci v vsaki poslovni enoti družbe volijo delegate s tajnim in proporcionalnim glasovanjem.

(2) Volilno pravico za volitve delegatov imajo delavci družbe, ki so dopolnili 18 let. [...]

(3) Za delegate so lahko izvoljeni delavci, opredeljeni v prvem stavku odstavka 2, ki izpolnjujejo druge pogoje za izvolitev iz člena 8 zakona o organizaciji podjetja.“

[...]“

9 Člen 8 Betriebsverfassungsgesetz (zakon o družbeni organizaciji podjetja, BGBl. 2001 I, str. 2518) določa:

„(1) Izvoljeni so lahko vsi volilni upravičenci, ki so šest mesecev zaposleni v poslovni enoti ali so v okviru dela od doma delali predvsem za navedeno poslovno enoto. V to šestmesečno zaposlenost v poslovni enoti so vključena obdobja, v katerih je delavec neposredno pred sedanjo zaposlitvijo delal v drugi poslovni enoti iste družbe ali koncerna [...]

(2) Če poslovna enota obstaja manj kot šest mesecev, so lahko z odstopanjem od določbe iz odstavka 1 o šestmesečni zaposlenosti v poslovni enoti izvoljeni delavci, ki so ob začetku volitev v svet delavcev zaposleni v poslovni enoti in izpolnjujejo ostale pogoje za izvolitev.“

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

10 K. Erzberger je delničar družbe TUI, ki vodi skupino družb (v nadaljevanju: skupina TUI) in ki je dejavna v sektorju turizma.

11 Skupina TUI deluje na svetovni ravni. V Evropski uniji šteje približno 50.000 delavcev, od katerih jih malo več kot 10.000 dela v Nemčiji.

12 **Glede na to, da skupina TUI spada na področje uporabe** MitbestG, to družbo vodita dva organa, in sicer upravni odbor, pristojen za upravljanje podjetja, in nadzorni svet, ki nadzira upravni svet s sodelovanjem delavcev. Ta nadzorni svet šteje 20 članov. Polovico sestavljajo predstavniki delničarjev, drugo polovico pa predstavniki delavcev.

13 Predložitveno sodišče navaja, da na podlagi večinskega mnenja stroke in nemške sodne prakse štejejo za delavce, za namene uporabe MitbestG, le delavci družb s sedežem na nacionalnem ozemlju. V skladu s tem večinskim mnenjem delavci hčerinske družbe skupine, ki ima sedež zunaj nemškega ozemlja, zlasti v drugi državi članici, nimajo volilne pravice in pravice biti voljeni na volitvah predstavnikov v nadzorni svet matične družbe zadevne skupine. Dalje, vsak delavec skupine TUI, ki opravlja funkcijo v nadzornem svetu matične družbe te skupine, mora sestopiti s te funkcije, če se zaposli v eni od hčerinskih družb navedene skupine v drugi državi, in ne v Zvezni republiki Nemčiji.

- 14 Ta pristop naj ne bi temeljil na besedilu MitbestG, temveč na „načelu teritorialnosti“, na podlagi katerega naj nemška socialna ureditev ne bi mogla segati na ozemlja drugih držav, in na zgodovini nastanka tega zakona.
- 15 K. Erzberger nasprotno ocenjuje, da nadzorni svet družbe TUI ni pravilno sestavljen. Preprečiti delavcem, zaposlenim v hčerinski družbi skupine TUI, ki se ne nahaja v Zvezni republiki Nemčiji, in glede katerih se lahko domneva, da na splošno niso nemški državljani, da sodelujejo pri sestavi nadzornega sveta družbe TUI, naj bi pomenilo kršitev člena 18 PDEU. Poleg tega bi izguba članstva v nadzornem svetu zaradi premestitve v drugo državo članico, ki ni Zvezna republika Nemčija, lahko odvrnila delavce od izvrševanja njihove pravice do prostega gibanja na ozemlju držav članic, kot jo določa člen 45 PDEU.
- 16 **Ker je bila družba TUI nasprotnega mnenja, je K. Erzberger izkoristil svojo pravico, ki jo daje nacionalna zakonodaja, da se lahko v primeru spora glede tega, na podlagi katerih zakonskih določb je treba sestaviti nadzorni svet, zadeva predloži sodišču.**
- 17 Landgericht Berlin (deželno sodišče v Berlinu, Nemčija) je tožbo K. Erzbergerja zavrnilo. Obstajala naj ne bi niti diskriminacija na podlagi državljanstva niti oviranje prostega gibanja delavcev, saj naj izguba glasovalne pravice ob premestitvi ne bi bila odločilna pri tem, ali se bo delavec odločil sprejeti zaposlitev v drugih državah članicah, razen v Zvezni republiki Nemčiji.
- 18 Kammergericht (višje deželno sodišče v Berlinu, Nemčija), ki je odločalo o pritožbi, je razsodilo, da je obstoj kršitve prava Unije mogoč. Po njegovem mnenju je možno, da nemška zakonodaja o sodelovanju pri upravljanju diskriminira delavce na podlagi državljanstva in je v nasprotju s prostim gibanjem delavcev.
- 19 Na eni strani namreč v nasprotju z delavci, zaposlenimi v Nemčiji, delavci, ki so zaposleni v drugi državi, v tem primeru 80 % delavcev skupine TUI, niso zastopani v nadzornem odboru družbe TUI.
- 20 Na drugi strani Kammergericht (višje deželno sodišče v Berlinu) meni, da je možno, da nevarnost morebitne izgube članstva v nadzornem organu odvrča delavce od tega, da bi se prijavili za dejansko ponujena delovna mesta v drugih državah, razen v Zvezni republiki Nemčiji, in se v ta namen prosto gibali na ozemlju Unije.
- 21 Na podlagi tega je Kammergericht Berlin (višje deželno sodišče v Berlinu) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je v skladu s členoma 18 PDEU [...] in 45 PDEU [...], če država članica pravico voliti [in pravico biti voljen] za volitve predstavnikov delavcev v nadzorni organ družbe prizna samo delavcem, ki so zaposleni v poslovnih enotah družbe ali koncernskih družbah na ozemlju te države članice?“

Vprašanje za predhodno odločanje

Uvodna ugotovitve

- 22 Za koristen odgovor na vprašanje predložitvenega sodišča je treba upoštevati različne položaje, v katerih so delavci, zaposleni v družbi, ki spada v skupino TUI.
- 23 Pripomniti je treba, kot je to pojasnil na obravnavi zastopnik družbe TUI, da ima skupina TUI zunaj Nemčije le poslovne enote z avtonomno pravno osebnostjo.

Delavci skupine TUI, zaposleni v hčerinski družbi v drugi državi članici, ki ni Zvezna republika Nemčija

- 24 Predložitveno sodišče najprej v bistvu sprašuje, ali je treba člena 18 in 45 PDEU razlagati tako, da nasprotujeta ureditvi države članice, kot je ta v postopku v glavni stvari, ki določa, da delavci skupine družb, ki so zaposleni v hčerinski družbi s sedežem na ozemlju druge države članice, nimajo pravice voliti in biti voljeni na volitvah predstavnikov delavcev v nadzorni svet matične družbe te skupine.
- 25 V skladu z ustaljeno sodno prakso, na katero je opozoril generalni pravobranilec v točki 39 sklepnih predlogov, se člen 18 PDEU, ki določa splošno načelo prepovedi diskriminacije na podlagi državljanstva, samostojno uporablja le v položajih, urejenih s pravom Unije, za katere Pogodba DEU ne določa posebnih pravil o prepovedi diskriminacije (sodba z dne 4. septembra 2014, Schiebel Aircraft, C-474/12, EU:C:2014:2139, točka 20 in navedena sodna praksa).
- 26 Člen 45(2) PDEU določa v korist delavcev posebno pravilo o prepovedi diskriminacije na podlagi državljanstva na področju zaposlitvenih pogojev.
- 27 Zato je treba položaj delavcev iz točke 24 te sodbe preučiti zgolj z vidika člena 45 PDEU.
- 28 V zvezi s tem je treba spomniti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso pravil Pogodbe na področju prostega gibanja oseb ni mogoče uporabljati za dejavnosti, ki nimajo nobene stične točke s katerim koli položajem, za katerega velja pravo Unije. Zato se ta pravila ne uporabijo za delavce, ki niso nikoli izvrševali pravice do prostega gibanja znotraj Unije in ki tega tudi ne nameravajo (glej v tem smislu sodbo z dne 1. aprila 2008, Gouvernement de la Communauté française in gouvernement wallon, C-212/06, EU:C:2008:178, točke 33, 37 in 38).
- 29 Kot je navedel generalni pravobranilec v točkah 49 in 55 sklepnih predlogov, je okoliščina, da hčerinsko družbo, ki zaposluje zadevne delavce, nadzira matična družba s sedežem v drugi državi članici, kot je ta, v kateri ima sedež hčerinska družba, brezpredmetna za dokazovanje naveznega dejavnika, ki bi kazal na kateri koli položaj iz člena 45 PDEU.
- 30 Zato se za položaj delavcev iz točke 24 te sodbe ne uporabi člen 45 PDEU.

Delavci skupine TUI, zaposleni v Nemčiji, ki pustijo to zaposlitev, da bi se zaposlili v hčerinski družbi iste skupine s sedežem v drugi državi članici

- 31 Predložitveno sodišče dalje v bistvu sprašuje, ali je treba člena 18 in 45 PDEU razlagati tako, da nasprotujeta ureditvi države članice, kot je ta v postopku v glavni stvari, na podlagi katere delavci, zaposleni v poslovni enoti skupine s sedežem na ozemlju te države članice, nimajo pravice voliti in biti voljeni na volitvah predstavnikov v nadzorni svet matične družbe te skupine, ki ima sedež v tej državi, in tudi nimajo pravice izvrševati ali nadaljevati izvrševanja mandata predstavnika v tem svetu, kadar ti delavci pustijo svojo zaposlitev v taki poslovni enoti in se zaposlijo v hčerinski družbi, ki pripada isti skupini in ima sedež v drugi državi članici.
- 32 Tu gre za položaj delavcev, ki znotraj skupine TUI izvršujejo svojo pravico iz člena 45 PDEU. Zato se, kot je navedel generalni pravobranilec v točki 68 sklepnih predlogov in kot je razvidno iz točk 25 in 26 te sodbe, člen 18 PDEU v tem položaju ne uporabi.
- 33 V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča je namen vseh določb Pogodbe o prostem gibanju oseb državljanom Unije olajšati opravljanje poklicnih dejavnosti vseh vrst na ozemlju Unije in te določbe nasprotujejo ukrepom, ki bi lahko te državljane postavili v slabši položaj, kadar bi želeli opravljati gospodarsko dejavnost na ozemlju države članice, ki ni njihova matična država članica. V takih okoliščinah imajo državljani držav članic neposredno na podlagi Pogodbe zlasti pravico, da zapustijo

matično državo članico in gredo na ozemlje druge države članice ter na njem prebivajo, da bi opravljali gospodarsko dejavnost. Člen 45 PDEU torej nasprotuje vsem nacionalnim ukrepom, ki bi lahko državljane Unije ovirali pri izvrševanju temeljne svoboščine, ki je zagotovljena s tem členom, ali zmanjšali privlačnost te svoboščine (glej v tem smislu sodbi z dne 1. aprila 2008, *Gouvernement de la Communauté française in gouvernement wallon*, C-212/06, EU:C:2008:178, točki 44 in 45, in z dne 10. marca 2011, *Casteels*, C-379/09, EU:C:2011:131, točki 21 in 22).

- 34 Vendar primarno pravo Unije delavcu ne more zagotoviti, da bo premestitev v državo članico, ki ni njegova matična država članica, nevtralna z vidika socialne varnosti, in takšna premestitev ob upoštevanju razlik med sistemi in zakonodajami držav članic je lahko za zadevno osebo, odvisno od primera, z vidika socialne varnosti bolj ali manj ugodna (glej po analogiji sodbi z dne 26. aprila 2007, *Alevizos*, C-392/05, EU:C:2007:251, točka 76 in navedena sodna praksa, ter z dne 13. julija 2016, *Pöpperl*, C-187/15, EU:C:2016:550, točka 24).
- 35 Tako člen 45 PDEU, kot je navedel generalni pravobranilec v točkah 75 in 78 sklepnih predlogov, navedenemu delavcu ne podeljuje pravice, da v državi gostiteljici uveljavlja zaposlitvene pogoje, ki jih je bil deležen v državi članici izvora v skladu z nacionalno zakonodajo te zadnje države.
- 36 V zvezi s tem je treba navesti, da ob neobstoju, na zadevnem področju, harmonizacijskih in usklajevalnih ukrepov na ravni Unije ostajajo države članice načeloma svobodne pri določitvi meril naveznih okoliščin na področju uporabe njihove zakonodaje, če so ta merila objektivna in nediskriminatorna.
- 37 V tem okviru pravo Unije ne nasprotuje temu, da na področju zastopanja in kolektivne obrambe interesov delavcev v organih upravljanja ali nadzora družbe nacionalnega prava – področju, ki do sedaj ni bilo predmet harmonizacije niti usklajevanja na ravni Unije – država članica določi, da se pravila, ki jih je sprejela, uporabijo le za delavce, zaposlene v poslovnih enotah s sedežem na njenem nacionalnem ozemlju, kakor sme druga država članica uporabiti druge navezne dejavnike za uporabo svojih nacionalnih pravil.
- 38 V tej zadevi mehanizem soodločanja, ki je bil uveden z *MitbestG*, katerega namen je vključiti delavce prek izvoljenih predstavnikov v organe odločanja in strateške organe družbe, izhaja hkrati iz nemškega prava družb in prava o kolektivnih delovnih razmerjih, na podlagi katerih ima Zvezna republika Nemčija pravico omejiti področje uporabe na delavce, zaposlene v poslovnih enotah s sedežem na njenem ozemlju, če ta izločitev temelji na objektivnih in nediskriminatornih merilih.
- 39 Iz navedenega izhaja, da izguba pravic v postopku v glavni stvari, ki so jo utrpeli delavci iz točke 31 te sodbe, ne more pomeniti ovire prostega gibanja delavcev, ki je zagotovljeno s členom 45 PDEU.
- 40 Natančneje glede delavcev, ki so – po tem, ko jim je bil podeljen mandat predstavnika v nadzornem svetu nemške družbe v času njihove zaposlitve v poslovni enoti s sedežem v Nemčiji – zapustili Nemčijo, da bi se zaposlili v družbi s sedežem na ozemlju druge države članice, je dejstvo, da se morajo ti delavci v takih okoliščinah odpovedati nadaljnjemu izvrševanju svojega mandata v Nemčiji, le posledica legitimne odločitve Zvezne republike Nemčije, da omeji uporabo nacionalnih pravil na področju soodločanja na delavce, zaposlene v poslovni enoti na nemškem ozemlju.
- 41 Glede na vse navedeno je treba na zastavljeno vprašanje odgovoriti, da je treba člen 45 PDEU razlagati tako, da ne nasprotuje ureditvi države članice, kot je ta v postopku v glavni stvari, na podlagi katere delavci, zaposleni v poslovni enoti skupine s sedežem na ozemlju te države članice, nimajo pravice voliti in biti voljeni na volitvah predstavnikov delavcev v nadzorni svet matične družbe te skupine, ki ima sedež v tej državi, in tudi nimajo pravice izvrševati ali nadaljevati izvrševanja mandata predstavnika v tem svetu, kadar ti delavci pustijo svojo zaposlitev v taki poslovni enoti in se zaposlijo v hčerinski družbi, ki pripada isti skupini in ima sedež v drugi državi članici.

Stroški

- 42 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

Člen 45 PDEU je treba razlagati tako, da ne nasprotuje ureditvi države članice, kot je ta v postopku v glavni stvari, na podlagi katere delavci, zaposleni v poslovni enoti skupine s sedežem na ozemlju te države članice, nimajo pravice voliti in biti voljeni na volitvah predstavnikov delavcev v nadzorni svet matične družbe te skupine, ki ima sedež v tej državi, in tudi nimajo pravice izvrševati ali nadaljevati izvrševanja mandata predstavnika v tem svetu, kadar ti delavci pustijo svojo zaposlitev v taki poslovni enoti in se zaposlijo v hčerinski družbi, ki pripada isti skupini in ima sedež v drugi državi članici.

Podpisi